

Stichting Ter Navolging Tiel

Stichting tot Instandhouding van Historische Begraafplaatsen in Tiel

NIEUWSBRIEF AUGUSTUS 2020

Het Coronavirus heeft heel wat programma's door elkaar geschud, ook dat van onze stichting! Met inachtneming van de voorschriften zijn wij er, als zich geen drastische beleidswijzigingen gaan voordoen, in geslaagd voor de komende maanden een aantal activiteiten te organiseren.

- **NL DOET 2020** (uitgestelde activiteiten [eerst in maart 2020])
 - o **Vrijdag 11 september**
 - 10.00 – ca. 14.00 uur
 - o **Joodse begraafplaats**
 - o **Zaterdag 12 september**
 - 10.00 – ca. 14.00 uur
 - o **Ter Navolging**
- **Open Monumentendag**
 - o **Zondag 13 september**
 - 12.00 – 17.00 uur
 - o **Ter Navolging & Joodse begraafplaats**
 - **Thema:** kennismaken met verschillende begraaf- en grafculturen
- **Burendag**
 - o **Zaterdag 26 september**
 - 11.00 – 14.00 uur
 - o **Ter Navolging**
 - **Thema:** de 'laatste grote slag'
- **Ter Nagedachtenis**
 - o **Maandag 2 november**
 - 19.00 uur
 - o **Ter Navolging**
 - **Het Tiels Mannenkoor** verleent zijn medewerking
 - **Thema:** ter nagedachtenis aan de Coronaslachtoffers

→ Voor meer informatie: zie verderop in deze Nieuwsbrief!

Corona en onze activiteiten

- Bij al onze activiteiten gelden de volgende standaardregels:
 - o Niet komen bij klachten die kunnen duiden op Corona
 - o 1,5 meter afstand van elkaar houden
 - o Vermijdt drukte
 - o Gelijktijdig maximaal **2** bezoekers in het baarhuisje en maximaal **4** bezoekers in het metaheerhuisje
 - o Houdt u aan aanwijzingen van de organisatoren (herkenbaar aan een badge met hun naam)

Verder kunnen wij als organisatoren op generlei wijze aansprakelijk worden gesteld voor de mogelijke gevolgen van deelname aan onze activiteiten: u neemt daaraan geheel voor eigen risico deel! In dat kader wordt u verzocht uw naam, telefoonnummer en mailadres op de bezoekers- / deelnemerslijst te plaatsen. Deze lijst die, indien daarom door hen verzocht, wordt overhandigd aan de GGD en wordt, indien niet benut, na 14 dagen vernietigd. Uw adresgegevens zullen wij niet benutten voor het u doen toekomen van mailberichten e.d..

NL DOET (met steun van het Oranjefonds)

Vrijdag 11 september 2020 - 10 – 14 uur – Joodse begraafplaats

- . Herstel en onderhoud matsewot (grafmonumenten)
m.m.v. de gebroeders Van Luijn (steenhouwers)
- . Onderhoud grindpad, haag en groen op de begraafplaats
- . Schoonmaak en klaarmaken metaheerhuisje en begraafplaats voor
Open Monumentendag

Zaterdag 12 september 2020 - 10 – 14 uur - Ter Navolging

- . Herstel en onderhoud grafmonumenten
m.m.v. de gebroeders Van Luijn (steenhouwers)
- . Groot onderhoud van de hedera- / klimophaag aan de Lingedijk
- . Onderhoud grindpaden en groen op de begraafplaats
- . Schoonmaak en klaarmaken baarhuisje en begraafplaats voor Open Monumentendag

Wij zorgen voor materiaal en de catering!

Meer informatie en aanmelden: info@ternavolgingtiel.nl

Kort nieuws 1.

a. Ter Navolging

- a. *Tijdens de recente 'inhaalslag' verschillende zerken 'gelift' en herplaatst. O.a. de uit 1795 daterende zerk van de weduwe van de stichter van Ter Navolging van J.D. van Leeuwen, Jacoba van Leeuwen – de Roever.*
- b. *De afgelopen maanden is, na een grondige en langdurige voorbereiding, hard gewerkt aan het herstel van de grafkelder CC 1 van Van Lidth de Jeude en de graftombe van Hoogendijk van Domselaar. Het herstel is (helaas) nog niet afgerond maar graag vertellen wij op Open Monumentendag hoe zoiets wordt gerealiseerd en wie daar allemaal bij komen kijken (en aan werken)!*
- c. **Waarschuwing:**
op Ter navolging wordt hard aan het pad gewerkt: let op de af- en opstapjes en het hier en daar rulle grind!

OPEN MONUMENTENDAG ZONDAG 13 SEPTEMBER 2020

12.00 uur Centrale Opening

Kalverbos

beide begraafplaatsen open!

O.a. wordt één van de vele recent in samenwerking tussen o.a. ANWB, de gemeente Tiel en de Oudheidkamer Tiel geplaatste informatieborden officieel door de burgemeester van Tiel onthuld.

Ook op Ter Navolging en de Joodse begraafplaats staan deze, met inhoudelijke inbreng van de stichting gerealiseerde borden te zien!

12.30 uur Presentatie herstelde monumenten Ter Navolging

stand van zaken herstel van de grafkelder Van Lidth de Jeude en de graftombe van Hoogendijk van Domselaar.

Een van onze vrijwilligers zal een toelichting geven op het proces en de problemen die daarbij, soms vanuit het 'niet', tevoorschijn kwamen!

Op de binnenkant van een van de deuren van het baarhuisje is een 16-tal foto's te zien die een indruk geven van het herstelproces van de grafkelder van Van Lidth de Jeude.

13.00 uur Rondleiding

Joodse begraafplaats

*maximaal **10** deelnemers*

De afgelopen maanden zijn tientallen matsevot (grafmonumenten) van een 'ververste belettering' voorzien terwijl daarnaast verschillende matsevot zijn hersteld.

Daarnaast is een 25-tal matsevot geselecteerd. De Hebreeuwse teksten daarop zijn vertaald en over hen die daar begraven liggen zijn vaak veel achtergrondgegevens gevonden!

Tijdens de rondleiding zal ook worden gedemonstreerd hoe matsevot door onze deskundige vrijwilligers worden onderhouden en, wanneer nodig, hersteld.

=====

Cultuurverschillen tussen drie historische begraafplaatsen

*(maximaal **10** deelnemers)*

13.00 uur Rondleiding

Ter Navolging

met aansluitend bezoek aan en rondleiding op achtereenvolgens de

13.40 uur Rondleiding

Rooms – Kath. Begraafplaats

en aansluitend de

14.20 uur Rondleiding

Joodse Begraafplaats

Het is redelijk uniek dat zich binnen enkele honderden meters drie historische begraafplaatsen met de status van een Rijksmonument bevinden! Tijdens deze wandeling wordt ingegaan op de voor een deel aan de godsdienst gerelateerde uiteenlopende 'graf- en begraafculturen'!

=====

15.00 uur Rondleiding

Ter Navolging

(maximaal 10 deelnemers per groep; meer groepen mogelijk)

Ook hier zal door onze deskundige vrijwilligers worden gedemonstreerd hoe grafmonumenten worden onderhouden en, zo nodig, hersteld.

=====

'Ontdek Joods Tiel'

15.00 uur start 1^e groep met de wandeling

Joodse begraafplaats

(maximaal 7 deelnemers; geluidsversterking aanwezig)

16.00 uur Flipje en Streekmuseum

presentatie hersteld Joods Erfgoed

in combinatie met bezoek aan de tentoonstelling met werk van de in Auschwitz vermoorde Tielse beeldend kunstenaar Moos Cohen (toegelicht door museumconservator Lisette le Blanc en het gerestaureerde Joodse erfgoed (toegelicht door Pierre van der Schaaf)

16.30 uur afsluiting

-0-

'Ontdek Joods Tiel'

15.30 uur 2^e groep (bij voldoende belangstelling

(maximaal 7 deelnemers; geluidsversterking aanwezig)

16.30 uur Flipje en Streekmuseum

presentatie hersteld Joods Erfgoed

in combinatie met bezoek aan de tentoonstelling met werk van de in Auschwitz vermoorde Tielse beeldend kunstenaar Moos Cohen

=====

Indien de 2^e groep 'Ontdek Joods Tiel' geen doorgang vindt:

16.00 uur Joodse begraafplaats

rondleiding

=====

Gewoon zelf de beide begraafplaatsen bekijken kan natuurlijk ook. Bij verschillende grafmonumenten en objecten staat een QR-code. Even scannen en u wordt doorverbonden met een toelichtende tekst en soms met geluid. U kunt op de Joodse begraafplaats bijvoorbeeld een sjofar (ramshoorn) horen klinken!

Op beide begraafplaatsen zijn de exposities vernieuwd en uitgebreid! Dat inclusief QR-codes!

17.00 uur Afronding activiteiten op beide begraafplaatsen

Kort nieuws 2

a) Joodse Begraafplaats

- a. *Het uit 1950 daterende monument dat herinnert aan de 29 Tielse slachtoffers van de sjoa (Holocaust) is door de vakmensen van 'Aanpak Bouw & Riool & Stop Digging' geheel, door Rob Herkströter gesponsord, geheel hersteld. Op 4 mei 2020 werden deze slachtoffers tijdens een korte plechtigheid herdacht. Consulent Eduard Huisman van het NIK (eigenaar van de begraafplaats) sprake daarbij enkele woorden.*
- b. *NL DOET maart 2020 was dan weliswaar afgelast, wel moest het puin van de reeds geslechte muur worden verwijderd. Met veel dank aan Scouting Phoenix en sponsor Franklin waardoor de uitbreiding van de begraafplaats er nu echt onderdeel van uitmaakt.*
- c. *Dankzij de inzet van tal van vrijwilligers heeft de begraafplaats al een forse 'face lift' ondergaan. Binnenkort wordt een door Van Luijn Natuursteen herstellende gebroken matseve herplaatst en worden bij enkele grafperken de gebroken platen vervangen en voorzien van split.*
- d. *Dankzij meerdere giften en bruiklenen kon de expositie in het metaheerhuisje worden uitgebreid en vernieuwd.*

BURENDAG
(met steun van het Oranjefonds)

ZATERDAG 26 SEPTEMBER 2020

11.00 – 14 uur

Thema: de laatste grote slag

De laatste jaren hebben de burenen van Ter Navolging alleen al qua uitzicht last gehad van de herstelwerkzaamheden op Ter Navolging. Vanaf het moment dat, al weer enkele jaren geleden, de uit de 16^e eeuw daterende zerken van de grafkelder van CC1 Van Lidth de Jeude van het dak moesten worden verwijderd vanwege 'instortingsgevaar' heeft men lang tegen een lelijk groot oranje zeil aan moeten kijken.

Graag nodigen wij de burenen van Ter Navolging uit tussen 11 en 14 uur een bezoek aan de begraafplaats te brengen. Onder genot van koffie, thee en gebak zal men worden bijgepraat over wat er de laatste jaren allemaal is gebeurd (en wat er nog op stapel staat).

En er zullen enkele nieuwe heesters worden gepoot om de begraafplaats de kleurigheid terug te geven die deze vroeger ook bezat!

Kort nieuws 3

a. Algemeen

- a. *Onderhoudsochtenden is de nieuwe naam voor de 'klusochtenden'. En niet meer één keer in de maand maar 3 ochtenden in de week van 10 – ca. 12 uur! Vanaf half juni tot half september is een kerngroep van ca. 8 vrijwilligers vaak meerdere ochtenden actief geweest op beide begraafplaatsen bij vrijwel altijd goed weer! Grafmonumenten werden beletterd en gerepareerd, het verwilderde groen werd vaak grondig aangepakt en de exposities werden heringericht en uitgebreid.*
- Op de website www.ternavolgingtiel.nl is te zien wanneer en of (gezien het weer) de onderhoudsochtenden wel of geen doorgang vinden!*

Onderhoudsochtenden Dinsdag 1 september Woensdag 2 september Donderdag 3 september
--

- b. De afgelopen maanden heeft frequent overleg plaatsgevonden met de deskundigen van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed. Het beheren en onderhouden van funerair erfgoed moet zorgvuldig gebeuren: een verkeerde aanpak kan immers onherstelbare schade aanrichten!
- c. Begin augustus 2020 beleefde een rechtstreekse nazaat van de tak van de familie Van Lidth de Jeude die in de grafkelder CC 1 bijgezet waren een bijzondere dag: nadat de stoffelijke resten, met de vakkundige medewerking van Van Kampen Uitvaartverzorging, opnieuw waren gekist, werden de in het baarhuisje opgeslagen kisten teruggebracht naar de oorspronkelijke rustplaats: de voor de komende decennia herstellende grafkelder. Op deze dag zette Adriaan met zijn neef Wouter en twee van onze vrijwilligers, begeleid door Van Kampen, op deze manier zijn betovergrootvader, overgrootvader, grootvader en twee oudtantes alsmede enkele nog verdere voorouders bij in de kelder. Daarna werd de toegang tot de kelder afgesloten. Ter afronding van het herstel wordt nog een definitieve deksteen geplaatst.
Inmiddels zijn de muren van de kelder hersteld, is een nieuw dak aangebracht en de binnenkant gestukt. De kisten waarop een naamplaatje ontbrak kregen nieuwe plaatjes en de oude werden gereinigd.
Wat resteert is een klein 'hoofdpijn dossier': het terugplaatsen van de in de afgelopen decennia in talloze brokstukken gebroken 16^e-eeuwse zerken. Dat staat voor eind september 2020 op het programma in een samenwerkingsvorm van 'Van Luijn Natuursteen', 'De Steen', 'Aanpak Bouw & Riool' en de vrijwilligers van de stichting.
- d. Het herstel van de er nabij gelegen grafkelder van Hoogendijk van Domselaar is minder ingrijpend. Ook dat moet voor de komende winter invalt zijn afgerond.
- e. Helaas wordt ook Ter Navolging geconfronteerd met overlast door ongenode gasten: 'onoorbare bezigheden in het openbaar' (waaronder het gebruik als toilet), drankmisbruik en dergelijke nopen tot het minder besloten maken van de begraafplaats. Ook is het fraaie camouflagedoek dat het depot afschermdoek verdwenen.
Op NL DOET zal, met de door de Rotary aangeboden inzet van menskracht, de Hedera- en Klimopbegroeiing van het hek aan de Lingedijk sterk worden ingekort waardoor meer sociale controle mogelijk wordt!
- f. De stichting werkt milieubewust. Natuurlijk scheiden wij ons afval maar daarnaast moet een nieuwe regenton, die de oude die letterlijk was vergaan vervangt, zorgen voor een zorgvuldig gebruik van water. In juli 2020 werd hij geplaatst. Het brandmerken met TN moet er voor zorgen dat hij (niet voor het eerst) in de belangstelling staat van onverlaten.
- g. Als een grindpad modderiger wordt kun je er natuurlijk een nieuwe grindlaag opbrengen. Het gevolg daarvan is dat het grindpad op den duur steeds hoger komt te liggen ten opzichte van de grond er naast. Onze vrijwilliger Jan is een project gestart dat de enige duurzame oplossing is voor dit probleem: het handmatig uitscheppen van een decimeter grind met grond, dat vervolgens gaan zeven om daarna grind terug te storten

en de grond elders verwerken. En dan resteert nog meer dan de helft van het grind om het pad beloopbaar te houden!
Het ziet er naar uit dat het project 4 jaar in beslag zal nemen (ook omdat alleen droge grond met grind gezeefd kan worden)!

- h. Het mooiste hekwerk op Ter Navolging, dat van het familiegraf van deurwaarder Van Krieken, was weer toe aan een verfbeurt. Vrijwilliger 'Vakschilder-in-ruste' Cees heeft dat op zich genomen. Daarna zijn Post en Reuchlin aan de beurt.
- i. De uitvoering van het 'Herstelplan 2015 – 2025' loopt conform de planning. Dat mede dankzij de medewerking van 'Van Luijn Natuursteen' van Michiel van Luijn, 'De Steen' van Joost van Luijn en 'Aanpak Bouw & Riool' van Rob Herkströter en hun vakmensen!
De verwachting is dat Ter Navolging dan het onderhoudsniveau dan van een zodanig niveau is dat vooral kan worden volstaan met regulier onderhoud.
- j. Op de website is de 'Fietstocht langs historische begraafplaatsen' geactualiseerd in relatie tot de sluiting van Winkelcentrum Kwadrant en de opening van Winkelcentrum Westlede.
- k. Daarnaast wordt momenteel de wandeling 'Ontdek Joods Tiel' aangepast. Dat naar aanleiding van actuele vondsten. Wie in dat kader ook een bezoek wil brengen aan de Joodse begraafplaats moet dat (liefst) minimaal twee uur van tevoren laten weten via of 06 53 84 81 85 info@ternavolgingtiel.nl.
Toegang onder voorbehoud van beschikbaarheid van een gids.
Géén toegang op zaterdag en op Joodse Feestdagen!
- l. Bij beide begraafplaatsen zijn nieuwe informatieborden geplaatst. Met dank aan onder andere de Vereniging Oudheidkamer Tiel, de gemeente Tiel en de ANWB!
- m. Er is een fotoalbum tevoorschijn gekomen met enkele tientallen foto's van de families Slothouwer en Van Krieken. Meerdere op de foto's staande personen liggen op Ter Navolging begraven: wordt vervolgd!
- n. En **bijdragen** van uw kant worden nog steeds zeer op prijs gesteld: in de vorm van menskracht of via de bank **NL15ABNA0507635434** (ten name van stichting Ter Navolging Tiel).

o. Meer informatie:

- i. info@ternavolgingtiel.nl
- ii. www.ternavolgingtiel.nl

Stichting Ter Navolging Tiel

Winnaar van De Gouden Terebinth 2018

Winnaar van de Erfgoedprijs 2018 van de Ver. Oudheidkamer Tiel